

Sosiaalipedagogista päihdekasvatusta?

Mari Tapio

Johdanto

Päihteiden vaaroista valistaminen ja erityisesti terveystaitoihin vetoaminen ovat olleet perinteiseen raittiustyön eetokseen kytkeytyviä ehkäisevän päihdetyön lähestymistapoja. Näillä keinoin on pyritty vaikuttamaan siihen, että erityisesti nuoret säästyisivät päihteiden haitoilta – ja syystäkin. Erityisesti nuoriin kohdistuva, pitkälti yksipuoliseen tiedottamiseen pohjautuva ehkäisevä päihdetyö on kuitenkin saanut viime vuosikymmeninä rinnalleen paljon tässä ajassa ja nuorten kulttuurissa kiinni olevia päihdekasvatuksen menetelmiä ja näkökulmia. Näille lähestymistavoille yhteistä on se, että niissä nuoret nähdään toimijoina, omilla aivoillaan ajattelevina subjekteina, joilla on vastuuta omista valinnoistaan ja joita on ohjattava itse muodostamaan oma suhteensa myös päihteisiin.

Päihdekasvatuksella ja päihdetiedon jakamisella tavoitellaan pääasiassa samoja päämääriä: yksilöiden asenteisiin, tietoihin ja käyttäytymiseen vaikuttamista (mm. Salasuo 2011, 15). Toisaalta ehkäisevä päihdetyö laajemmin käsitettynä kohdistuu myös sosiaalisiin rakenteisiin, lainsäädäntöön ja yleiseen keskusteluun. Tässä katsauksessa hahmottelen sitä, millaista on sosiaalipedagogisesti virittynyt päihdekasvatus. Millä tavoin päihdekasvattaja toimii nuorten ja nuorten ryhmien kanssa silloin, kun hän toimii sosiaalipedagogisesti? Tarkastelen

sitä, millainen suhde nuoren ja kasvattajan välillä tällöin on ja millainen paikka yhteisöllä ja yhteisöllisyydellä on päihdekasvatuksessa. Kiinnitän katseen ehkäisevän päihdetyön pedagogisen ulottuvuuden lisäksi myös sen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tasoon: miten ehkäisevän päihdetyön keinoin on mahdollista vaikuttaa laajemmin yhteiskunnassa käytävään keskusteluun ja työn rakenteisiin.

Sosiaalipedagogiikka nuorisokasvatuksen ja päihdekasvatuksen taustateoriana

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja teoria sopivat hyvin nuorisotyön ja nuorisokasvatuksen taustaksi ja perustaksi. Sosiaalipedagogiikka korostaa kasvatuksen yhteiskunnallista ja yhteisöllistä luonnetta, sitä, miten yksilöt kasvavat omaksi itsekseen vain suhteessa toisiin ihmisiin. Nuorisokasvatus ja nuorisotyö ovat yhteiskunnallista toimintaa ja yhteisöllisiä prosesseja, joilla edistetään sekä nuorten persoonallista kehitystä että yhteiskunnallista osallisuutta ja toimintakykyä. Kasvatustyön ydinkysymyksiä on pedagoginen suhde kasvattajan ja kasvatettavan välillä. Sosiaalipedagogisesti ajatellen kyse on kahden ainutlaatuisen persoonan välisestä vuorovaikutuksesta ja dialogista, jossa olennaista on tapa, jolla ihminen tulee kohdatuksi. Toinen erityisesti nuorisokasvatukseen liittyvä kysymys koskee työskentelyä nuorisoryhmien kanssa. Ihminen rakentaa minuuttaan erilaisiin yhteisöihin kuulumisen kautta. Nuorisokasvatuksessa sosiaalipedagogisesti kiinnostavaa on se, miten yhteisöllisyyden avulla voidaan tukea nuorten yhteiskunnallisen subjektiuden, osallisuuden ja elämänhallinnan tavoitteita. (Hämäläinen 2007, 172–180.)

Nuorisokasvatuksen käytännön toimintana voidaan käsittää sisältävän kaiken yhteiskunnassa harjoitettavan kasvatustoiminnan, jonka tarkoituksena on tukea ja ohjata nuoren kasvua ja oppimista. Tätä tukea ja ohjausta nuori saa niin kotona, koulussa, kansalaistoiminnassa kuin nuorisotyön piirissäkin. (Nieminen 2007, 31.) Ehkäisevä päihdetyö taas tulisi nähdä osaksi nuorisokasvatusta. Yleisesti luonnehdittuna ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on hyvinvoinnin ja terveyden edis-

täminen tukemalla päihteettömiä elintapoja sekä vähentämällä päihteiden käyttöä ja käytöstä aiheutuvia haittoja. Nuoriin suuntautuessaan ehkäisevän päihdetyön tavoitteiksi eriytyvät nuoren kokonaisvaltaisen elämänhallinnan tukeminen ja nuoren ohjaaminen toimimaan vastuullisesti suhteessa päihteisiin. Käytännön työnä ehkäisevä päihdetyö nuorten parissa on päihdevalistusta ja -kasvatusta. Valistuksella on edelleen paikkansa päihdetiedon jakamisessa, mutta päihdekasvatuksella on sitä laajemmat tavoitteet. Päihdekasvatus on myös elämäntaitoja ja arvoja käsittelevää ohjausta sekä päihteettömien toimintamahdollisuuksien tarjoamista. (Pylkkänen, Viitanen & Vuohelainen 2009.)

Sosiaalipedagogiikan tavoite nuorten integroimiseksi yhteiskunnan täysivaltaisiksi ja osallistuviksi jäseniksi ja toisaalta jokaisen nuoren persoonallisen kehityksen tukeminen sopivat hyvin yhteen päihdekasvatuksen tavoitteiden kanssa. On selvää, että päihteiden käyttäminen voi altistaa monille terveydellisille ja sosiaalisille haitoille, jotka taas hankaloittavat yhteisöissä ja yhteiskunnassa toimimista sekä yksilön kasvua ja kehitystä. Päihteettömyyden ja terveiden päihdeasenteiden tukeminen edistääkin sekä nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan että omaksi itseksi kasvamista. Laadukas ja eettinen päihdekasvatus antaa nuorille osallisuuden kokemuksia, kasvattaa kriittiseen ja omaehtoiseen ajatteluun sekä tukee nuoren vahvan itsetunnon ja itsetuntemuksen kehittymistä. Päihdekasvatuksella onkin yhtä aikaa yhteiskunnallinen ja yksilöllinen merkitys. Seuraavaksi erittelen sosiaalipedagogiikan ydinkäsitteitä siitä näkökulmasta, miten niitä sovelletaan päihdekasvatuksessa ja ehkäisevässä päihdetyössä laajemminkin.

Ehkäisevä päihdetyö ja päihdekasvatus sosiaalipedagogisin silmälasein nähtynä

Ehkäisevää päihdetyötä ja päihdekasvatusta voidaan eritellä sosiaalipedagogiikan keskeisimpien käsitteiden kautta. Tässä katsauksessa tarkastelen *yhteisön, persoonan, osallisuuden, dialogin ja pedagogisen suhteen* käsitteitä ehkäisevän päihdetyön ja päihdekasvatuksen käytännön kautta. Tarkastelun tuloksena esiin piiryy sosiaalipedagogisesti virittyneen, eettisen ja laadukkaan päihdekasvatuksen kuva.

Persoonasta ja yhteisöstä on sosiaalipedagogisissa yhteyksissä vaikea puhua mitään toisistaan irrallisina. Etenkin latinalaisamerikkalaisessa sosiaalipedagogiikassa persoona on käsite, jolla viitataan aivan tietynlaiseen suhteeseen ihmisen ja yhteiskunnan välillä. Emmanuel Mounierin (1976; ref. Kurki 2000, 28–29) personalismin mukaan ihminen käsitetään yhteisöllisenä olentona. Ihminen tulee vapauttaa kaikesta tukahduttavasta, ja tätä kohti kuljetaan tietoisuuteen heräämällä ja jatkuvasti kehittymällä. Kasvun tavoitteena on kehittyminen kohti sosiaalista oikeudenmukaisuutta, ja tämä prosessi todentuu toimintana yhteisössä. (Kurki 2000, 28–29; Freire 2005, 76.)

Ehkäisevässä päihdetyössä toimitaan usein ryhmien ja yhteisöjen parissa, ja tavoitteena on herätellä ihmisiä keskustelemaan päihteistä ja päihdekulttuurista yleistä keskustelua kriittisemmin. Suomalainen päihdekulttuuri on kovin alkoholimyönteinen, ja nuoret kasvavat ristiriitaisten päihteisiin liittyvien viestien ympäröiminä. Alkoholilla on vahvasti läsnä esimerkiksi nuorten juhlakulttuurissa vapusta ja valmistujaisista uudenvuoden viettoon ja kaikkeen siltä väliltä. Toisaalta päihdevalistuksen ja -kasvatuksen viestinä on, että päihteidenkäyttöä olisi syytä välttää, etenkin nuorena. Päihteet puhututtavat ja hämmäntävät nuorta: ”Miten minun oikein pitäisi suhtautua niihin?” Tästä näkökulmasta ehkäisevän päihdetyön tehtäväksi määrittäytyykin nuorten vapauttaminen valmiiksi pedattuun ja pureskeltuun (tukahduttavaan?) alkoholikulttuuriin lipsumisesta. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi päihdekasvattajat tarjoavat nuorille mahdollisuuksia kyseenalaistaa vallitsevaa päihdeilmastoa ja tilaisuuksia tuulettaa vääristyneitä päihteisiin liittyviä mielikuvia (kuten ”kun juon, minulla on aina hauskaa” tai ”alkoholi tekee minut itsevarmemmaksi”).

Yhteisö on siinä mielessä keskeinen käsite ehkäisevässä päihdetyössä, että nuorten ryhmiin ja ryhmäkäyttäytymiseen vaikuttaminen asettuu siinä omaksi erityiseksi haasteekseen. Antti Maunu (2012; 2013; 2014) on viime vuosina tutkinut nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuuria ja vakuuttanut siitä, että nuorten juomisessa on ennen kaikkea kyse pyrkimisestä kohti intensiivisiä sosiaalisia kokemuksia. Itse asiassa alkoholi ei ole Maunun mukaan nuorten ryhmissä juopottellessa edes pääasia vaan vain sosiaalisten tilanteiden voitelija. Alko-

holi helpottaa sosiaalisten kontaktien luomista, ja nuorten mielikuvissa juominen ja humala yhdistyvät usein hauskuuteen. Maunu on todennut, että haittavaikutuksilla ei ole nuorille niin suurta väliä, koska juomisen sosiaaliset hyödyt koetaan haittoja merkittävämpinä. Tuoreessa väitöskirjassaan (2014, 4) Maunu päätyi huomaamaan, että tavallisten nuorten aikuisten bilettäminen yökerhoissa vastaakin suoraan sellaisiin sosiaalisiin tarpeisiin, joihin he eivät arkisessa elämässään välttämättä saa vastakaikua. Nuorten kaipuu hyväksytyksi ja arvostetuksi tulemiseen sekä ryhmään kuulumiseen ovatkin niitä tarpeita, joihin kaikessa nuorisokasvatuksessa ja myös päihdekasvatuksessa tulisi pyrkiä vastaamaan. Kasvua tukevat ja päihdeettömät yhteisöt kannattelevat nuoria nuoruuden karikoiden yli ja antavat iloa sekä onnistumisen kokemuksia. Positiiviset kokemukset rakentavat itsetuntoa ja siten osaltaan ehkäisevät myös mielenterveyden ongelmia (ks. mm. Erkko, Hannukkala & Pruuki 2013, 138–139). Näin ollen on todennäköistä, että päihdeitä ei käytetä enää niin suuressa määrin esimerkiksi ikäviin kokemuksiin kytkeytyvien ahdistuksen ja masennuksen itselääkintäkeinona (esim. Sihvola, Marttunen & Kaprio 2010).

Osallisuus voidaan hahmottaa sosiaalipedagogisesti suhteena, joka toteutuu yksilön ja yhteisön välillä. Ihmisen voi katsoa olevan osallinen yhteisössä, kun hän on osa yhteisöä (kuuluu johonkin), toimii osana yhteisöä (osallistuu) ja kokee olevansa osa yhteisöä (tuntee kuuluvansa). (Nivala & Rynänen 2013, 26.) Sosiaalipedagoginen toiminta onkin usein osallistavaa, osallistumiseen kannustavaa. Jotta toiminta on todella sosiaalipedagogista, sen on oltava yhtä aikaa yhteistoiminnallista, reflektiivistä ja dialogista (ks. esim. Kurki 2000). Myös laadukkaan ehkäisevän päihdetyön tulee sisältää aina osallisuuden elementtejä. Nuori ei ole vain toiminnan kohde vaan aktiivinen toimija, jolla on tietoa, kokemusta ja asiantuntemusta omaan elämämpiiriinsä liittyvistä asioista, kuten päihdeistä. Ryhmässä toteutuvassa päihdekasvatuksessa on myös tärkeää kiinnittää huomiota ryhmän toimintaan ja keskinäiseen vuorovaikutukseen: onko se osallisuutta, yhteenkuuluvuutta ja dialogia tukevaa. Päihdekasvatustilanteissa on panostettava siihen, että kaikilla on mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan ja keskusteluun, ja että toiminnalliset harjoitukset (kuten

laajalti käytössä oleva päihdeputki) saadaan asianmukaisesti purettua ja käsiteltyä (Pohjonen 2013).

Pedagoginen suhde ja dialogi ovat käsitteitä, jotka koskevat saman kolikon kahta puolta. Herman Nohlin mukaan pedagogisessa suhteessa kasvattaja ja kasvatettava ovat luovassa suhteessa, jota ei voi pakottaa eikä tuottaa. Pedagogisessa suhteessa on mahdollista kasvaa ihmisenä ja tulla täydemmäksi ihmiseksi. (Hämäläinen 2007, 177–178.) Paulo Freire taas näkee vastaavan suhteen dialogina, jossa tiedostetaan todellisuus uudella tavoin ja nähdään omat vaikuttamismahdollisuudet. Samalla syntyy kriittistä tietoisuutta, joka edistää toimintaa. Dialogissa ihmisillä on mahdollisuus kasvaa oman elämänsä subjekteiksi. (Hämäläinen 2007, 178; Kurki 2000.)

Eettinen ja laadukas päihdekasvatus toteutuu mahdollisimman dialogisesti nuoren asiantuntemusta ja näkemyksiä kunnioittaen. Tavoitteena on, että päihdekasvatustilanne olisi uutta todellisuutta luova prosessi, jonka tuotoksena molemmille osapuolille syntyisi uusi ymmärrys tilanteesta ja muutoksen mahdollisuuksista. Käydyn dialogin tuloksena voi syntyä hiljalleen muutosta myös suomalaiseen päihdekulttuuriin, kun nuorille on annettu todellinen tila ja paikka rakentaa itse suhdettaan ympäröivään yhteiskuntaan. (Preventiimi 2014.) Päihdekasvattajilla on oltava aitoa kiinnostusta nuorten maailmaa kohtaan, kykyä argumentoida päihdeettömyyden puolesta kuitenkin nuoria syyllistämättä ja rohkeutta tukea nuorten toimijuutta rinnallakulkijoina (ks. esim. Herranen 2010). Pedagoginen suhde päihdekasvattajan ja nuoren välillä muodostuu silloin luontevaksi ja kaikkien näkökulmia arvostavaksi vuorovaikutussuhteeksi, jossa molemmat oppivat toisiltaan uutta.

Sosiaalipedagoginen ehkäisevä päihdetyö käytännössä

Suomessa sosiaalipedagogisesti suuntautunutta ehkäisevää päihdetyötä on tehty ainakin kymmenen vuoden ajan. Erityisesti Susanna Leimion (ent. Leimio-Reijonen) vetämissä hankkeissa Nuorilta nuorille (2004–2006) ja Innostu! Innosta! (2007–2010) on ollut selkeä

sosiaalipedagoginen taustateoria. Niissä nuorille on annettu mahdollisuus osallistua sosiokulttuurisen innostamisen prosessissa kaikkien toimintojen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin yhdenvertaisina osajina aikuisiin nähden. Hankkeissa kehitetty Pää edellä -toimintamalli haastaa nuoret ja aikuiset vuoropuheluun, pohtimaan päihteiden käyttöä sekä sen taustatekijöitä ja toimimaan lähiyhteisössä havaittujen tarpeiden pohjalta tilanteen muuttamiseksi. Toimintamallin tavoitteena on edistää hyvinvointia ja terveitä elämäntapoja valitussa toimintaympäristössä, niin koulussa, vapaa-ajan toiminnoissa kuin asuinalueillakin. (Leimio-Reijonen 2009; 2010.)

Myös Päijät-Hämeen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön verkoston (PETE) toiminnassa korostuu monialaisen toimijaverkoston vuorovaikutuksen laatuun panostaminen sosiokulttuurisen innostamisen keinoin. Toimintaa koordinoi ja fasilitoi seutukoordinaattori, joka muun muassa välittää alan ajankohtaista tietoa alueen toimijoille, kysyy ja kyseenalaistaa sekä kannustaa ja innostaa verkostoa monipuolisesti. (Leimio-Reijonen 2013, 198.) Sosiaalipedagogiseen teoriaan perustuva sosiokulttuurisen innostamisen metodologia on valjastettu tehostamaan yhteistyötä, joka onkin yksi tehokkaan ehkäisevän päihdetyön perusedellytyksistä.

Ehkäisevää päihdetyötä voidaan nuorisoalalla tehdä puhumatta lainkaan päihteistä, jolloin tavoitteena on nuorten elämäntaitojen vahvistaminen tukemalla ystävyys-suhteita, tunne-, ongelmanratkaisu- ja turvataitoja, itsetuntoa, osallisuutta ja sosiaalisia taitoja. Käytännössä tällaista nuorten sosiaalista vahvistamista tehdään kuntien peruspalveluissa (oppilaitokset, nuoriso-, liikunta-, sosiaali- ja terveystoimi), järjestöissä ja harrastusyhteisöissä aikuisten ja vertaisryhmän kanssa harjoittelemalla. Se on arkista kohtaamistyötä, joka vahvistaa päihteidenkäytöltä suojaavia tekijöitä nuoren elämässä. (Pylkkänen ym. 2009, 14–15; Preventiimi 2014.)

Ollakseen luonteeltaan sosiaalipedagogisia näiden kohtaamisten tulee olla enemmän kuin vain opettamista, ohjaamista, kasvattamista tai hoitamista. Tällainen lähestymistapa edellyttää ammattilaiselta tiukasta ammattiprofession rajojen taakse jäämisestä luopumista ja tasavertaiseen Minä–Sinä-suhteeseen (vrt. Buber 1993) asettumista. Nuorten pa-

riissa tehtävissä toiminnoissa tulee olla paikkansa nuoren osallisuudelle ja mahdollisuudelle vaikuttaa omaan arkeen ja sitä kautta yhteiskuntaan. Dialoginen suhde kasvattajan ja nuoren välillä mahdollistaa erilaisten näkökulmien avoimen käsittelemisen ja tukee aidon yhteisöllisyyden syntymistä. (Preventiimi 2014.) Ehkäisevää päihdetyötä näistä rakentavista kohtaamisista tekee se, että dialogisessa suhteessa ja osallisuutta tukevassa yhteisössä nuori saa ilmaista itseään ja tulee kuulluksi omana itsenään. Tämä edistää nuoren vahvan itsetunnon kehittymistä, vahvistaa valintojen perustelemisen taitoa sekä opettaa kyseenalaistamaan vallitsevia toimintatapoja. Näin nuori saa aineksia edetä kohti tervettä ja vastuullista suhtautumista päihteisiin, itsen ja muihin.

Ehkäisevän päihdetyön poliittinen ulottuvuus

Sosiaalipedagogisesti ajatellen persoonasuuntautunut pedagoginen työ hyvinvoinnin edistämiseksi ja sosiaalisten ongelmien lievittämiseksi ei vielä ole riittävää vaan vaatii tuekseen yhteiskunnallisen näkökulman ja poliittista vaikuttamista (Hämäläinen 2007, 181). Myös ehkäisevässä päihdetyössä on yhteiskunnallinen ulottuvuus ja taso. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on vaikuttaa yksilöiden käyttäytymisen ja asenteiden lisäksi myös lähi- ja paikallisyhteisöjen sekä yhteiskunnan laajempiin asenteisiin, arvoihin ja ohjaukseen päihteidenkäytön ehkäisemiseksi tai päihdehaittojen vähentämiseksi (Soikkeli & Warsell 2013, 24). Arvoihin ja asenteisiin vaikuttaminen tapahtuu käytännössä laajamittaisten tiedotuskampanjoiden avulla ja yleistä keskustelua herättämällä. Erityisesti ehkäisevän päihdetyön viikko marraskuussa, tipaton tammikuu sekä nuorille ja vanhemmille suunnattu Selvin päin kesään -kampanja koulujen lomien aikana ottavat kantaa päihteettömän elämäntavan puolesta.

Toisenlaista yhteiskunnallista työtä on esimerkiksi lainsäädäntöön ja muuhun valtionhallinnon ohjaukseen vaikuttaminen. Monet ehkäisevää päihdetyötä tekevät järjestöt ovat viime vuosina antaneet lausuntoja niin valmisteilla oleviin raittiustyölain (1982/828) ja alkoholilain (1994/1143) uudistuksiin kuin alkoholimainontaa koskevaan lakiinkin (Laki alkoholilain 33 ja 40 §:n muuttamisesta) liittyen. Kantaa on otet-

tu siksi, että päihteiden saatavuuteen ja hintaan liittyvä kontrollipoliitiikka on suoraan yhteydessä päihteiden kulutukseen ja käyttötappoihin ja heijastuu myös nuorten päihteidenkäyttötottumuksiin. Lisäksi esimerkiksi kouluterveyskyselyiden pohjalta on havaittavissa, että ehkäisevien palveluiden (kuten oppilas- ja opiskelijahuollon palvelut) saatavuudella on selkeä yhteys nuorten kokemuksiin tuen saamisesta ongelmatilanteissa (Kouluterveyskyselyt vuosilta 2001–2013). Lisäresurssien ohjaaminen varhaisen tuen perhepalveluihin taas vähentää lastensuojelun tarvetta kunnassa, kuten niin sanotussa Imatran mallissa on voitu huomata (Kähkönen 2013). Perimmäisenä tavoitteena ehkäisevän päihdetyön yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa on edistää lasten ja nuorten mahdollisuuksia elää turvallisessa ja terveitä päihdeasenteita tukevassa ympäristössä sekä saada tarvittaessa tukea ja apua erilaisiin arjen ongelmiin ja taitoihin. Tämä vahvistaa suoraan nuorten parissa tehtävän päihdekasvatuksen pedagogisia tavoitteita.

Lopuksi: mennään sinne, missä ihmiset ovat

Leena Kurki (2000) korostaa sosiaalipedagogiikan arkipäivään sitoutunutta luonnetta. Sosiaalipedagogien ja innostajien tulee mennä sinne, missä ihmiset ovat, ja herätellä ihmisten tietoisuutta – motivoida ja herkistää toimimaan kunkin ihmisen oman elämäntilanteen parantamiseksi. Teknologinen kehitys on viimeisinä vuosikymmeninä ollut nopeaa ja tuottanut aivan uudenlaisia maailmoja, virtuaalisia sosiaalisia maisemia, joissa etenkin nuoret arkipäiväänsä yhä enemmän viettävät. Nuorten uudet toimintaympäristöt verkossa ja sosiaalisen median piirissä haastavat nuorisoalan ammattilaiset virittelemään keskustelua ja toimintaa verkkoympäristöihin – sinne, missä nuoret luontaisesti nykyään ovat. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään jo nyt verkossa, ja nuoria itseään on innostettu tuottamaan ehkäisevän päihdetyön sisältöjä verkkoon. Esimerkiksi Nuortenlinkin (2014) sivustolla parikymppiset Lilja, Miksu ja Eetu tuottavat suosittuja videoblogeja eli vlogeja omista ajatuksistaan nuorten elämänhallintaan liittyvistä teemoista ja herättelevät muita nuoria tutkailemaan muun

muassa päihdekulttuuria kriittisesti. Näin nuoret itse ovat vastuullisen toimijan roolissa ja tuottavat nuoriin vetoavaa sisältöä heille luonnollisella tavalla. Lisäksi Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n ammattilaiset kohtaavat nuoria päihdeteeman äärellä muun muassa demi.fi- ja IRC-Galleria-sivuilla, muutamia esimerkkejä mainitakseni.

Vaikka päihdekasvatus ja -keskustelu ovatkin siirtyneet osin virtuaalisiin maailmoihin, itse asia ja tavoitteet – vuorovaikutus, kohtaaminen ja nuorten oman ajattelun herättelemine – eivät ole juuri muuttuneet. Sosiaalipedagogisesti virittynyt päihdekasvatus on kriittisten, ajan tasalla olevien ja dialogisen vuorovaikutuksen taitavien nuorisotalan ammattilaisten perustyötä. Yksisuuntaisen, ylhäältä alaspäin suuntautuneen valistuksen ikeestä on kasvettu kohti osallistavaa ja nuorten maailmaa kunnioittavaa kohtaamista päihdekasvatustilanteissa. Myös päihdekasvatus voi olla muutoksen pedagogiikkaa (ks. Kurki 2000).

Lähteet

- Buber, M. 1993.* Minä ja Sinä. Alkuperäisteos 1923. Suom. J. Pietilä. Juva: WSOY.
- Erkko, A., Hannukkala, M. & Pruuki, T. 2013.* Nuoren voimavaroja lisätään mielenterveystaitoja vahvistamalla. Teoksessa M. Tapio & T. Kuula (toim.) Selkenevää, myötätuulta – ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisotalalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja, 37, 132–143. Saatavissa http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak_selkenevaa_myotatuulta_verkko2_2.pdf (haettu 7.6.2014).
- Freire, P. 2005.* Sorrettujen pedagogiikka. Alkuperäisteos 1970. Käänt. J. Kuortti. Suom. toim. T. Tomperi. Tampere: Vastapaino.
- Herranen, J. 2010.* Toisin tekemisen paikka? Ehkäisevää päihdetyötä nuorten silmin. Teoksessa M. Kylmäkoski, S. Pylkkänen & R. Viitanen (toim.) Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja, 21, 26–44.
- Hämäläinen, J. 2007.* Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä. Teoksessa E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 169–200.

- Kouluterveyskyselyt vuosilta 2001–2013.* Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain> (haettu 7.6.2014).
- Kurki, L. 2000.* Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kähkönen, E. 2013.* Ennaltaehkäisystä tuli investointi. Tesso, Sosiaali- ja terveyspoliittinen aikakauslehti 5/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa <http://www.tesso.fi/artikkeli/ennaltaehkaisyta-tuli-investointi> (haettu 7.6.2014).
- Leimio-Reijonen, S. 2009.* ELIKSI – elinympäristön parhaaksi. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 10, 65–74.
- Leimio-Reijonen, S. 2010.* Nuorten päihitteettömyyden edistäminen – vuoropuhelua ja yhteistoimintaa. Teoksessa M. Kylmäkoski, S. Pylkkänen & R. Viitanen (toim.) Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja, 21, 115–131.
- Leimio-Reijonen, S. 2013.* Tekemisen meininki saa keikkumaan mukana. Päijät-Hämeessä ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö kuuluu kaikille. Teoksessa M. Tapio & T. Kuula (toim.) Selkenevää, myötätuulta – ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja, 37, 194–208. Saatavissa http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak_selkenevaa_myotatuulta_verkko2_2.pdf (haettu 7.6.2014).
- Maunu, A. 2012.* Ryyppämällä ryhmäksi. Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.
- Maunu, A. 2013.* Ehkäisevän työn alkuaineet: yhteisöllisyys, ryhmät ja sosiaalinen luottamus. Teoksessa M. Tapio & T. Kuula (toim.) Selkenevää, myötätuulta – ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulun sarja C. Oppimateriaaleja, 37, 34–43. Saatavissa http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak_selkenevaa_myotatuulta_verkko2_2.pdf (haettu 7.6.2014).
- Maunu, A. 2014.* Yöllä yhdessä. Yökerhot, biletyt ja suomalainen sosiaalisuus. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja, 6. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135778/yol-layhd.pdf?sequence=1> (haettu 16.10.2014).
- Nieminen, J. 2007.* Puuttuva lenkki – nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehystenä. Teoksessa E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 30–63.

- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2013.* Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 14, 9–41.
- Nuortenlinkki 2014.* Vlogit. Saatavissa <http://www.nuortenlinkki.fi/vlogit> (luettu 8.6.2014).
- Pohjonen, P. 2013.* Laatusa putkeen! – Mitä jokaisen päihdeputken suunnittelijan tulee tietää ehkäisevästä huumeystyöstä. *YAD Youth Against Drugs ry:n Kiinnostaako huumeet -blogi*. Saatavissa <http://www.kiinnostaakohuumeet.fi/2013/10/08/laatusa-putkeen-mita-jokaisen-paihdeputken-suunnittelijan-tulee-tietaa-ehkaisevasta-huumeystyosta/> (luettu 8.6.2014).
- Preventiimi 2014.* Nuoret, päihteet ja mielen hyvinvointi -verkkokoulutuksen luentojen materiaalit. Julkaisematon.
- Pyökkänen, S., Viitanen, R. & Vuohelainen, E. 2009.* Mitä on nuorisovalian ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulun sarja C. Oppimateriaaleja.
- Salasuo, M. 2011.* Vaikuttamisen keinot. Teoksessa M. Soikkeli, M. Salasuo, A. Puuronen & M. Piispa. *Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 116, 11–22.
- Sihvola, E., Marttunen, M. & Kaprio, J. 2010.* Masennus ennakoi nuoren päihdeongelmaa. Pääkirjoitus. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 126 (11), 1245–1246.
- Soikkeli, M. & Warsell, L. (toim.) 2013.* Laatusa kierteessä. Ehkäisevän päihdetyön laatusaikirja. Kide 21. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.